eduhealthsci: 10.22034/edus.2026.589601.1120

New Approaches in
Educational Management and Health Sciences

Journal Homepage: https://www.eduhealthsci.ir/

Developing a Structural Model of Happiness Based on Creative Thinking Skills: The Mediating Role of Moral Intelligence in University Students

AbbasAli Modaber [1], Mahshid Izadi [2]✉, Hossein Zare [3], Hajar Tarvardizadeh[4]

1. PhD student in Educational Psychology, CT.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran.
E-mail: 0902223666@iau.ir
*2. **Corresponding Author,** Assistant Professor, Department of Counseling and Education, CT.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran.*
E-mail: 0047704985@iau.ir
3. Professor, Department of Psychology, Payam Noor University, Tehran, Iran.
E-mail: h_zare@pnu.ac.ir
4. Assistant Professor, Department of Clinical-Educational Psychology, CT.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran.
E-mail: 1552035107@iau.ir

Article Info

Article type:
Research

Article history:
Received:
03 may 2026
Received in revised form:
22 Jun 2026
Accepted:
24 Jul 2026
Published online:
23 Sep 2026

Keywords:
Happiness,
Creative Thinking,
Moral Intelligence.

ABSTRACT

Introduction: Happiness is an important component of students' mental health and well-being and may be influenced by cognitive and moral factors. Creative thinking and moral intelligence are among the factors whose roles in explaining students' happiness warrant investigation, as they may contribute to a better understanding of the factors affecting psychological well-being. Therefore, the present study aimed to develop a structural model of happiness based on creative thinking, with the mediating role of moral intelligence among university students.

Methods: This correlational study employed structural equation modeling (SEM). The statistical population consisted of all male and female master's students at Payame Noor University in Tehran Province during the 2024–2025 academic year. Multistage cluster sampling was used, and a sample of 230 participants was determined based on Kline's (2015) recommendations and the latent variables included in the study. Data were collected using the Oxford Happiness Questionnaire developed by Argyle (1989), the Creative Thinking Questionnaire by Welch and Dowell (2002), and the Moral Intelligence Questionnaire by Lennick and Kiel (2011). Data were analyzed using SPSS and AMOS software.

Results: The findings indicated that the structural model of happiness based on creative thinking, with the mediating role of moral intelligence, demonstrated an acceptable fit. Creative thinking had a direct effect on students' happiness. Furthermore, creative thinking had a significant indirect effect on students' happiness through moral intelligence.

Conclusion: The findings suggest that strengthening creative thinking skills and fostering moral intelligence may be valuable considerations in designing educational and psychological interventions aimed at enhancing students' happiness and well-being.

Cite this article: Modaber A, Izadi M, Zare H, Tarvardizadeh H, Developing a Structural Model of Happiness Based on Creative Thinking Skills: The Mediating Role of Moral Intelligence in University Students. Journal of Modern Approaches in Education Management and Health Sciences. 2026; 03 (03): 48-60. Doi: 10.22034/edus.2026.589601.1120

Journal of Modern Approaches in Education Management and Health Sciences is licensed under CC BY-NC 4.0. | Web site: https://www.eduhealthsci.ir | Email: eduhealthsci@gmail.com. © The Author(s). | Publisher: Academic Center for Education, Culture and Research (ACECR), Mazandaran Branch, Mazandaran, Iran.

eduhealthsci: 10.22034/edus.2026.589601.1120

New Approaches in
Educational Management and Health Sciences

Journal Homepage: https://www.eduhealthsci.ir/

Extended Abstract

Introduction

Happiness is an important indicator of psychological well-being and quality of life, particularly among university students who experience various academic, social, and personal challenges. The university years represent a critical developmental period during which individuals develop their identities, establish interpersonal relationships, and acquire the skills necessary to manage future responsibilities. In this context, understanding the psychological and cognitive factors associated with happiness is essential for promoting students' mental health and supporting their academic and personal development. Happiness is not merely the absence of psychological distress; it also encompasses positive emotional experiences, life satisfaction, and the ability to respond constructively to everyday challenges. Therefore, identifying the factors that contribute to students' happiness can provide a basis for developing effective educational and psychological interventions. Creative thinking is one potential factor associated with happiness and psychological well-being. It refers to the ability to generate original ideas, consider alternative perspectives, and develop innovative solutions to problems. Individuals with stronger creative thinking skills may be better equipped to cope with academic difficulties, adapt to changing circumstances, and identify alternative approaches to challenging situations. These abilities may contribute to a greater sense of personal competence, autonomy, and psychological flexibility. Consequently, creative thinking may be associated with happiness by enabling students to respond more effectively to environmental demands and approach problems with greater flexibility. Nevertheless, the relationship between creative thinking and happiness may involve additional psychological and behavioral mechanisms that require further investigation. Moral intelligence may represent one such mechanism. Moral intelligence refers to the capacity to understand and apply ethical principles in decision-making and behavior. The framework proposed by Lennick and Kiel emphasizes moral competencies such as integrity, responsibility, compassion, and forgiveness. These competencies may contribute to constructive interpersonal relationships, responsible decision-making, and consistency between personal values and actions. Among university students, moral intelligence may support social adjustment, interpersonal trust, and a stronger sense of personal responsibility. These characteristics may be relevant to happiness because positive social relationships and ethical behavior can contribute to a more meaningful and harmonious personal and social life. Creative thinking and moral intelligence may therefore be interconnected factors in explaining students' happiness. Creative thinking may help students identify alternative solutions to difficult situations, whereas moral intelligence may guide them in choosing responses consistent with ethical principles and personal responsibility. Examining the mediating role of moral intelligence may clarify whether creative thinking is associated with happiness indirectly through moral competencies, in addition to its direct association with happiness. Accordingly, the present study aimed to develop and evaluate a structural model of happiness based on creative thinking skills, with moral intelligence as a mediating variable, among master's students at Payame Noor University in Tehran Province. Specifically, the study examined the direct relationship between creative thinking and happiness and the indirect relationship between these variables through moral intelligence. The findings may contribute to a better understanding of the cognitive and moral factors associated with students' psychological well-being and inform the development of educational programs designed to support their happiness.

Methods

This correlational study employed structural equation modeling (SEM). The statistical population consisted of all male and female master's students at Payame Noor University in Tehran Province during the 2024–2025 academic year. Multistage cluster sampling was used, and a sample of 230 participants was determined based on Kline's (2015) recommendations and the latent variables included in the study. Data were collected using the Oxford Happiness Questionnaire developed by Argyle (1989), the Creative Thinking Questionnaire by Welch and Dowell (2002), and the Moral Intelligence Questionnaire by Lennick and Kiel (2011). Data were analyzed using SPSS and AMOS software.

Results

The findings indicated that the structural model of happiness based on creative thinking, with the mediating role of moral intelligence, demonstrated an acceptable fit. Creative thinking had a direct effect on students' happiness. Furthermore, creative thinking had a significant indirect effect on students' happiness through moral intelligence.

Conclusion

The present study aimed to develop a structural model of happiness based on creative thinking skills, with the mediating role of moral intelligence among university students. The findings indicated that the proposed structural model demonstrated an acceptable fit with the collected data. Furthermore, creative thinking had a significant direct effect on

students' happiness, and its indirect effect on happiness through moral intelligence was also significant. These findings suggest that the association between creative thinking and happiness may be understood through both a direct pathway and an indirect pathway involving moral intelligence. The direct relationship between creative thinking and happiness highlights the potential importance of cognitive flexibility, originality, and the ability to generate alternative solutions when responding to everyday challenges. Students who can approach problems from different perspectives may be better able to identify constructive responses to academic and personal difficulties. Creative thinking may also provide opportunities for self-expression, independent decision-making, and the development of a greater sense of personal competence. These processes may be relevant to students' psychological well-being and happiness. However, because the present study employed a correlational design, the findings should be interpreted as evidence of statistical relationships rather than definitive proof of causal effects. The significant indirect relationship through moral intelligence further suggests that ethical competencies may be relevant to understanding the association between creative thinking and happiness. Moral intelligence encompasses qualities such as integrity, responsibility, compassion, and forgiveness. These qualities may help students make responsible decisions, maintain constructive interpersonal relationships, and respond to disagreements in socially appropriate ways. When students combine flexible thinking with ethical judgment, they may be better positioned to consider the consequences of their actions and select responses that respect both personal values and the needs of others. Such processes may contribute to interpersonal harmony and psychological well-being. Nevertheless, further research is needed to clarify the specific mechanisms underlying this indirect relationship. From an educational perspective, the findings support considering creative thinking and moral intelligence together when designing student development programs. Universities may benefit from providing learning opportunities that encourage problem-solving, open-minded discussion, reflection on ethical dilemmas, perspective-taking, and responsible decision-making. Psychological and educational interventions incorporating these components could be evaluated to determine whether they contribute to improved student well-being and happiness. Several limitations should be considered when interpreting the findings. The study focused on master's students at Payame Noor University in Tehran Province, which may limit the generalizability of the results to students in other educational settings. In addition, the correlational design does not establish temporal precedence or causality. Future studies could use longitudinal or intervention-based designs and include students from diverse universities and academic levels. In conclusion, the findings provide support for the proposed structural model and highlight the relevance of creative thinking and moral intelligence to students' happiness. Further research may help establish how these factors interact over time and how they can be incorporated into evidence-based programs to promote psychological well-being in university settings.

Ethical Considerations

Funding
This research received no specific grant from any funding agency.

Authors' contribution
Conceptualization, Mahshid Izadi; Methodology, Abbas Ali Modaber; Analysis, Mahshid Izadi; Investigation, Hossein Zare; Data Curation, Mahshid Izadi; Writing - Original Draft Preparation, Mahshid Izadi; Supervision, Hajar Tarvardizadeh; Project Administration, Mahshid Izadi.

Conflict of interest
The authors declare that there is no conflict of interest regarding this article.

Acknowledgments
The authors extend their sincere gratitude to all participants and collaborators for their involvement in every stage of this study

eduhealthsci: 10.22034/edus.2026.589601.1120

نشریه رویکردهای نوین در

مدیریت آموزش و علوم سلامت

لینک مجله: https://www.eduhealthsci.ir/

تدوین الگوی ساختاری شادکامی بر اساس مهارت تفکر خلاق با نقش واسطه‌ای هوش اخلاقی در دانشجویان

عباسعلی مدبر [۱]، مهشید ایزدی [۲]✉، حسین زارع [۳]، هاجر تارویردی زاده [۴]

۱. *دانشجوی دکتری روانشناسی تربیتی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.* رایانامه: 0902223666@iau.ir

۲. ***نویسنده مسئول،*** *استادیار گروه مشاوره و تربیت، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.* رایانامه: 0047704985@iau.ir

۳. *استاد گروه روانشناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.* رایانامه: h_zare@pnu.ac.ir

۴. *استادیار گروه روانشناسی بالینی- تربیتی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.* رایانامه: 1552035107@iau.ir

اطلاعات مقاله

نوع مقاله: مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت:
۱۴۰۵/ ۰۲/ ۱۳

تاریخ بازنگری:
۱۴۰۵/ ۰۴/ ۰۱

تاریخ پذیرش:
۱۴۰۵/ ۰۵/ ۰۲

تاریخ انتشار:
۱۴۰۵/ ۰۷/ ۰۱

کلیدواژه‌ها:
شادکامی،
تفکر خلاق،
هوش اخلاقی.

چکیده

مقدمه: شادکامی یکی از مؤلفه‌های مهم سلامت روان و بهزیستی دانشجویان است که می‌تواند تحت تأثیر عوامل شناختی و اخلاقی قرار گیرد. تفکر خلاق و هوش اخلاقی از جمله عواملی هستند که بررسی نقش آن‌ها در تبیین شادکامی دانشجویان می‌تواند به شناخت بهتر عوامل مؤثر بر بهزیستی روان‌شناختی آنان کمک کند؛ لذا پژوهش حاضر با هدف تدوین الگوی ساختاری شادکامی براساس تفکر خلاق با نقش واسطه‌ای هوش اخلاقی در دانشجویان انجام شد.

روش پژوهش: روش پژوهش همبستگی از نوع مدل‌یابی معادلات ساختاری بود که جامعه آماری آن شامل تمامی دانشجویان دختر و پسر مقطع کارشناسی ارشد دانشگاه پیام نور استان تهران در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۴ بود. در این مطالعه از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای مرحله‌ای استفاده شد و حجم نمونه طبق نظر کلاین (۲۰۱۵) و براساس متغیرهای مکنون پژوهش ۲۳۰ نفر در نظر گرفته شد. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه‌های شادکامی آکسفورد آرگایل (۱۹۸۹)، تفکر خلاق ویلچ و دوال (۲۰۰۲) و هوش اخلاقی لینیک و کیل (۲۰۱۱) استفاده شد. برای تحلیل داده‌ها، نرم افزارهایspss و Amos به کار گرفته شد.

یافته‌ها: نتایج نشان داد الگوی ساختاری شادکامی براساس تفکر خلاق با نقش واسطه‌ای هوش اخلاقی در دانشجویان از برازش مناسب برخوردار است. تفکر خلاق دانشجویان بر شادکامی آنان اثر مستقیم دارد. تفکر خلاق از طریق هوش اخلاقی بر شادکامی دانشجویان تأثیر معنادار دارد.

نتیجه‌گیری: با توجه به نتایج پژوهش، توجه به تقویت مهارت‌های تفکر خلاق و پرورش مؤلفه‌های هوش اخلاقی می‌تواند در طراحی برنامه‌های آموزشی و روان‌شناختی با هدف ارتقای شادکامی و بهزیستی دانشجویان مورد توجه قرار گیرد.

استناد: مدبر، عباسعلی؛ ایزدی، مهشید؛ زارع، حسین؛ تارویردی زاده، هاجر. تدوین الگوی ساختاری شادکامی بر اساس مهارت تفکر خلاق با نقش واسطه‌ای هوش اخلاقی در دانشجویان. نشریه رویکردهای نوین در مدیریت آموزش و علوم سلامت. ۱۴۰۵؛ ۰۳ (۰۳): ۴۸-۶۰. Doi: 10.22034/edus.2026.589601.1120

دسترسی به این نشریه علمی، رایگان است و حق مالکیت فکری خود را بر اساس لایسنس کریتیو کامنز (CC BY-NC 4.0) به نویسندگان واگذار کرده است.

© نویسندگان.

آدرس نشریه: https://www.eduhealthsci.ir | ایمیل: eduhealthsci@gmail.com

ناشر: جهاد دانشگاهی واحد استان مازندران.

مقدمه

دانشجویان به‌عنوان بزرگترین جمعیت جوان کشور از سرمایه‌های اصلی یک کشور محسوب می‌شوند و بالطبع سلامت و شادی و نشاط آنان دارای اهمیت است. دانشجویانی که از سلامت و نشاط مطلوب و کافی برخوردار نباشند، نمی‌توانند خود را با هنجارهای اجتماعی تطبیق داده و در جامعه افراد موفقی باشند (۱). شادی و نشاط در افراد بیشتر به حالت ذهنی و روحی اشاره دارد، از این جهت شادکامی (Happiness) یک احساس درونی مثبت تلقی می‌شود که از ادراک‌های شناختی و عاطفی افراد در زندگی خویش، دریافت می‌شود و به‌معنای خوشبختی همه‌ی ابعاد فردی است و براساس دو مؤلفه احساس و شناخت به وجود می‌آید که مؤلفه عاطفی مربوط به لذت و تعادل بین احساسات خوشایند و ناخوشایند می‌باشد، درحالی که مؤلفه شناختی به سلامت روان افراد مرتبط است (۲). در همین راستا روانشناسان، نشاط را نوعی «هیجان مثبت (Positive Emotion)» می‌دانند که تأثیر ژرفی برساز و کارهای جسمانی، شناختی و روانی دارد و عملکرد انسان را در زمینه‌های مختلف بهبود می‌بخشد (۳). شادکامی موضوع اصلی روانشناسی مثبت‌گرا است و می‌توان به سه مؤلفه زندگی خوشایند (Nice Life)، زندگی مسئولانه (Responsible Life) و متعهدانه (Committed) و زندگی معنادار (Meaningful Life) تقسیم کرد. به نظر می‌رسد که، شادکامی دستکم دو جز اساسی عاطفی (Emotional) و شناختی (Cognitive) دارد با این وجود شادکامی متضاد افسردگی نیست، اما نبود افسردگی دلیل لازم برای رسیدن به شادکامی است(۴). از دیدگاه هیلز (Hilles) و آرگایل (Argyle) (۲۰۰۲) شادکامی بر حسب سه مؤلفه فراوانی و شدت احساسات مثبت، وجود سطح متوسطی از رضایت مندی در طول یک دوره زمانی و عدم وجود احساسات منفی مانند اضطراب و افسردگی تعریف شده است. بنابراین می‌توان گفت شادکامی مولد انرژی، شور و نشاط و حرکت و پویایی است، که می‌تواند همچون سپری آدمی را در برابر استرس‌ها و مشکلات محافظت کند و سلامت جسمی و روانی فرد را تضمین کند (۵). مطالعات انجام شده یکی از عوامل احساس شادکامی در افراد را خلاقیت و تفکر خلاق می‌دانند به طور نمونه پژوهش مالتوس (Malthouse) و همکاران (۲۰۲۲) نشان داد بین خلاقیت، سبک‌های تفکر و شادکامی رابطه مثبت وجود دارد؛ بدین معنا که هرچه خلاقیت بیشتر باشد، شادکامی افزایش می‌یابد (۶). همچنین مطالعه حسین (Hyusein) و همکاران (۲۰۲۳) نشان داد که میان شادی و خلاقیت در افراد رابطه‌ای مثبت و مستقیم وجود دارد. بدین معنی که خلاقیت افراد در احساس شادی آنان اثر مثبت دارد (۷).

تفکر خلاق (Creative Thinking) نوعی تفکّر است که در آن ذهن به طور عمیق با موضوع درگیر می‌شود، به تجسم و واضح‌سازی آن می‌پردازد و به منظور تنظیم کردن نتیجه تفکّر یا دریافت مفاهیم جدید، به جرح و تعدیل آن مبادرت می‌کند تا شایستگی را از عدم شایستگی تشخیص دهد (۸). مهارت تفکر خلاق، قدرت کشف، نوآوری و خلق ایده‌ای جدید است تا در موارد گوناگون فرد بتواند راهی جدید و مؤثر برای حل مسئله پیدا کند (۹). از این جهت دانشجویان با توانایی تفکر خلاق، هنگام مواجهه با مشکلات و دشواری‌ها احساسات منفی را به احساسات مثبت تبدیل می‌کنند (۱۰). هنگامی که آنان از تفکر خلاق استفاده می‌نمایند دیگر مشکلات زندگی و تحصیلی مزاحم و مانع آنان نیست، بلکه وجود مسئله و مشکل تبدیل به فرصتی می‌شود تا راه حل‌های جدید پیدا نموده و مشکلات را به گونه‌ای حل نمایند که کسی تاکنون این کار را نکرده باشد (۱۱). خلاقیت فرایند حس کردن مشکلات، مسائل، شکاف در اطلاعات، عناصر گم شده، چیزهای ناجور، حدس زدن و فرضیه‌سازی درباره این نواقص و ارزیابی و آزمودن این حدس و فرضیه‌ها، تجدید نظر و دوباره آزمودن آن‌ها و بلاخره انتقال نتایج است (۱۲). از این رو باید گفت خلاقیت از پیچیده‌ترین و عالی‌ترین جلوه‌های اندیشه انسان می‌باشد که در رشد و تکامل فرد و تمدن بشری نقش مؤثر و حیاتی دارد، به همین دلیل خلاقیت عامل مهمی در بقای جوامع مملو از مسائل و مشکلات است (۱۳). مطالعه لوروسو (Lorusso) و همکاران (۲۰۲۱) نشان داد ارتباط معناداری بین شادی و خلاقیت در دانش آموزان وجود دارد (۱۴).

هوش اخلاقی (Moral Intelligence) نیز عامل دیگری است که ارتباط مستقیمی با شادکامی دارد و در بیشتر موارد نیز می‌تواند به عنوان یک واسطه در رابطه سایر عوامل با شادکامی عمل کند (۱۵)؛ زیرا وجود هوش اخلاقی پایبندی به اصول و ارزش‌های اخلاقی را افزایش می‌دهد و تفکر قبل از عمل و خویشتن‌داری در هنگام مواجهه با مشکلات روانی و وسوسه‌ها را تقویت می‌کند (۱۶)؛ که این خود منجر به بهبود عملکرد فردی، اجتماعی و حرفه‌ای فرد می‌گردد (۱۷). لمبرت (Lambert) و همکاران (۲۰۲۱) هوش اخلاقی را ظرفیت و توانایی درک درست از خلاف، داشتن اعتقادات اخلاقی قوی، عمل به آنها و رفتار در جهت صحیح و درست تعریف می‌کند. هوش اخلاقی ویژگی‌های اساسی یاری دهنده تبدیل شدن انسان به یک انسان خوب و شایسته است (۱۸). هوش اخلاقی دارای چهار بُعد کلی درستکاری، مسؤولیت‌پذیری، بخشش و دلسوزی می‌باشد (۱۹). در حقیقت هوش اخلاقی مانند یک راهنما برای رفتار عمل می‌کند و کمک می‌کند تا ما رفتار صحیح و درستی داشته باشیم. بسیاری از رفتارهای انسان ریشه در اصول و ارزش‌های اخلاقی دارد و از آن متأثر می‌شود (۲۰). از این جهت هوش اخلاقی به توانایی اشاره می‌کند که بر رفتار شخصی و حرفه‌ای دانشجویان اثرگذار است و وظایف و مسئولیت‌های اخلاقی آنها را به صورت فردی در جامعه و در حرفه خودشان مشخص می‌کند (۲۱). پژوهش‌های انجام شده رابطه میان هوش اخلاقی و شادکامی را نشان داده‌اند به طور مثال پژوهش در مطالعه محمودی (Lorenz) و همکاران (۲۰۲۲) نشان داده شد که یادگیری مبتنی بر حلقه کند وکاو فلسفی بر هوش اخلاقی و شادکامی دانش آموزان دوره متوسطه دوم تأثیرگذار است (۲۲). پژوهش کولوتی (Colautti) و همکاران (۲۰۲۳) نشان داد که بین هوش اخلاقی و شادکامی دانش آموزان دختر مقطع دبیرستان رابطه مثبت ومعناداری وجود دارد (۲۳). پژوهش یانگ (Yang) و همکاران (۲۰۲۱) نشان داد که اثر مستقیم هوش اخلاقی بر شادکامی و همچنین اثر مستقیم سلامت روان بر شادکامی مثبت و معنادار است و علاوه بر این اثر غیر مستقیم هوش اخلاقی بر شادکامی با نقش میانجی سلامت روان معنادار است (۲۴). بنابراین با توجه به اهمیت شادکامی دانشجویان و تأثیرات مثبت آن در زندگی تحصیلی و شغلی آنان و اینکه بررسی پژوهش‌های انجام شده نشان می‌دهد که در هیچ‌کدام هوش اخلاقی به عنوان یک متغیر واسطه‌ای در رابطه سایر متغیرها با شادکامی مورد توجه قرار نگرفته است، لذا انجام این پژوهش از اهمیت و ضرورت لازم برخوردار است و سؤال تحقیق این می‌باشد که آیا هوش اخلاقی در رابطه بین تفکر خلاق با شادکامی نقش واسطه‌ای دارد؟

روش‌شناسی

این پژوهش از نوع همبستگی با استفاده از مدل‌یابی معادلات ساختاری بود. جامعه آماری پژوهش شامل تمامی دانشجویان دختر و پسر مقطع کارشناسی ارشد دانشگاه پیام‌نور استان تهران در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۴ بود که حجم نمونه طبق نظرکلاین (Kline) (۲۰۱۵) و براساس متغیرهای مکنون پژوهش ۲۱۰ نفر شد که با هدف پیش‌بینی ریزش احتمالی در بین شرکت کنندگان تعداد نمونه ۲۳۰ نفر در نظر گرفته شد. در این مطالعه جهت نمونه‌گیری، روش نمونه‌گیری خوشه‌ای مرحله‌ای به کار گرفته شد. بدین منظور، ابتدا مراکز دانشگاه پیام‌نور در سطح استان تهران شناسایی شد و از بین ۱۸ مرکز، تعداد دو مرکز انتخاب گردید و پس از هماهنگی با رئیس مرکز و جلب رضایت دانشجویان برای شرکت در پژوهش، پرسشنامه‌های پژوهش با ارائه توضیح دقیق در خصوص نحوه تکمیل و ارائه آن از طریق ارسال لینک در اختیار دانشجویان قرار گرفت. پس از تکمیل و برگشت پرسشنامه‌ها و حذف پرسشنامه‌های ناقص، تعداد ۲۱۰ پرسشنامه برای تجزیه و تحلیل داده‌های مورد استفاده قرار گرفت. به‌منظور رعایت ملاحظات اخلاقی برای هر شرکت کننده یک کد تعیین شد و به شرکت‌کنندگان اطمینان داده شد که تمامی اطلاعات آن‌ها محرمانه نزد مجری پژوهش نگهداری می‌شود. ابزار پژوهش در این مطالعه شامل موارد زیر بود:

پرسشنامه شادکامی آکسفورد (Oxford Happiness Questionnaire: OHI): این پرسشنامه نسخه اصلاحی فهرست شادکامی آکسفورد است که توسط هیلز (Hills) و آرگایل (Argyle) (۲۰۰۲) منتشر شده و شامل ۲۹ سؤال است و میزان شادکامی فردی را می‌سنجد. پایه نظری این پرسشنامه تعریف آرگایل (Argyle) وکراسلند (Crossland) از شادکامی است. این آزمون در سال ۱۹۸۹ توسط آرگایل و براساس پرسشنامه افسردگی بک (Beck) (۱۹۷۶) ساخته شده است. سؤالات این پرسشنامه پاسخ چهارگزینه دارد که برای گزینه «الف» نمره صفر، «ب» نمره ۱، «ج» نمره ۲ و «د» نمره ۳ در نظر گرفته شده است. پرسشنامه دارای هفت خرده مقیاس شامل خودپنداره (سؤالات ۱-۶-۱۰-۱۳-۱۴-۱۹-۲۳-۲۴)، رضایت از زندگی (سؤالات ۳-۹-۱۲)، آمادگی روانی (سؤالات ۱۸-۲۰-۲۱-۲۵)، سر ذوق بودن (سؤالات ۱۱-۱۵)، احساس زیبایی شناختی (سؤالات ۲-۴-۷-۱۶-۲۷)، خودکارآمدی (سؤالات۸-۱۷-۲۲-۲۶) و امیدواری (سؤالات ۲۸-۲۹) می‌باشد. در پژوهشی که توسط علی‌پور و آگاه‌هریس (۱۳۸۶) به منظور بررسی اعتبار و پایایی فهرست شادکامی آکسفورد آرگایل (۲۰۰۱) اجرا شد. آلفای کرونباخ برای کل فهرست برابر با ۰/۹۱ بود.

پرسشنامه ارزیابی مهارت تفکر خلاق: این پرسشنامه توسط ویلچ (Welch) و دوال (Dowall) (۲۰۰۲) ساخته شده و از ۲۰ گویه تشکیل شده است که به منظور ارزیابی مهارت تفکر خلاق در فرد بکار می‌رود. این پرسشنامه بصورت طیف ۵ درجه‌ای لیکرت طراحی شده که برای گزینه «هیچ» نمره ۱، «به ندرت» نمره ۲، «بعضی اوقات» نمره ۳، «اغلب» نمره ۴، و «همیشه» نمره ۵ در نظر گرفته شده است. برای بدست آوردن امتیاز کلی پرسشنامه، امتیازات تمامی گویه‌ها با هم جمع می‌شود. حدود نمرات مهارت تفکر خلاق در این پرسشنامه کمتر از ۵۴ و تا ۱۰۰ می‌باشد. ویلچ و دوال (۲۰۰۲) روایی این پرسشنامه را مطلوب گزارش کرده و پایایی آن را طبق آلفای کرونباخ بالای ۰/۸۰ ذکر کرده‌اند. به منظور اندازه‌گیری پایایی پرسشنامه از روش باز آزمایی استفاده شد. بدین‌گونه که ابتدا پرسشنامه بین ۲۰ نفر از دانشجویان توزیع شد و پس از ۲۰ روز دوباره پرسشنامه بین همان دانشجویان توزیع و ضریب همبستگی بین دو مرحله آزمون محاسبه شد. این ضریب بالای ۸۵ درصد بود که گویای پایایی بالای پرسشنامه است.

پرسشنامه هوش اخلاقی دانشجویان: این پرسشنامه توسط لنیک (Lennick) و کی‌یل (Kiel) (۲۰۰۱) ساخته شده است. دارای ۲۰ سؤال است. سه خرده مقیاس شامل راستگویی (سؤالات ۲۰-۱۵-۱۴-۱۳-۱۲-۱۰-۸-۷-۴-۳-۲-۱)، بخشش (سؤالات ۱۸-۹-۶-۵) و دلسوزی (سؤالات ۱۹-۱۷-۱۶-۱۱) دارد. نمره‌گذاری سؤالات پرسشنامه در طیف ۵ درجه لیکرت قرار دارد و برای گزینه «هرگز» نمره ۱، «به ندرت» نمره ۲، «بعضی اوقات» نمره ۳، «در بیشتر موارد» نمره ۴ و «در همه مواقع» نمره ۵ در نظر گرفته شده است. در پژوهش رحیمی و محمدیان (۱۳۹۴) برای تعیین روایی پرسشنامه از روایی محتوا استفاده شده است. بدین صورت که پرسشنامه، در اختیار تعدادی از صاحب‌نظران سازمان و مدیریت قرار گرفته است در نتیجه مواردی جهت اصلاح پیشنهاد گردید و سرانجام پس از اعمال اصلاحات در پاره‌ای از موارد، پرسشنامه نهایی مورد استفاده قرار گرفت. پایایی کل پرسشنامه براساس روش آلفای کرونباخ ۰/۸۳ به دست آمده و برای مؤلفه‌های بخشش ۰/۷۷، درستکاری ۰/۸۱ و دلسوزی ۰/۷۰ به دست آمده است. داده‌های پژوهش با استفاده از نرم‌افزارهای SPSS نسخه ۲۶ و AMOS نسخه ۲۶ تجزیه‌وتحلیل شدند. به‌منظور بررسی روابط بین متغیرها، آزمون مدل پیشنهادی و بررسی نقش واسطه‌ای هوش اخلاقی، از مدل‌یابی معادلات ساختاری استفاده شد. همچنین، برازش مدل با استفاده از شاخص‌های مناسب برازش ارزیابی شد.

یافته‌ها

پژوهش حاضر شامل ۲۱۰ نفر از دانشجویان کارشناسی ارشد بود که از این تعداد ۸۱ نفر (۳۸/۶ درصد) پسر و ۱۲۹ نفر (۶۱/۴ درصد) دختر بودند. همچنین ۲۲ نفر (۱۰/۵ درصد) کمتر از ۲۵ سال، ۸۸ نفر (۴۱/۹ درصد) ۲۵ تا ۳۵ سال، ۷۴ نفر (۳۵/۲

درصد) ۳۶ تا ۴۵ سال و ۲۶ نفر (۱۲/۴ درصد) ۴۶ سال و بالاتر سن داشتند. در این پژوهش به‌منظور ارزیابی مفروضه نرمال بودن توزیع داده‌های تک متغیری، کشیدگی و چولگی متغیرها و به‌منظور ارزیابی مفروضه هم‌خطی بودن مقادیر عامل تورم واریانس (VIF) و ضریب تحمل مورد بررسی قرار گرفت. همچنین مفروضه هم‌خطی بودن نیز در بین داده‌های پژوهش حاضر برقرار بود، زیرا مقادیر ضریب تحمل متغیرهای پیش‌بین بزرگتر از ۰/۱ و مقادیر عامل تورم واریانس هر یک از آنها کوچکتر از ۱۰ بود. منطبق بر دیدگاه میرز (Meyers) و همکاران (۲۰۰۶) ضریب تحمل کمتر از ۰/۱ و ارزش عامل تورم واریانس بالاتر از ۱۰ نشان دهنده عدم برقراری مفروضه هم‌خطی بودن است. همچنین مقادیر بدست آمده در جدول شماره ۱ برای چولگی و کشیدگی متغیرها حاکی از تحقق پیش فرض نرمال بودن در متغیرهای پژوهش دارد. به گونه‌ای که دامنه‌ی مقادیر کجی در فاصله‌ی قدرمطلق ۰/۰۰۱- تا ۱/۸۲۲- و دامنه مقادیر کشیدگی در فاصله قدرمطلق ۰/۰۴۱- تا ۲/۴۶۳ می‌باشد. بنابراین با توجه به قرار داشتن داده‌ها در بازه (۳ ، ۳-) می‌توان از آزمون‌های پارامتریک استفاده کرد.

جدول ۱- شاخص‌های توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیرها	میانگین	انحراف معیار	کجی	کشیدگی
خودپنداره	۱۲/۰۲	۴/۲۰۸	-۰/۴۶۳	-۰/۱۲۸
رضایت از زندگی	۴/۶۰	۱/۶۸۶	-۰/۱۰۴	-۰/۰۴۱
آمادگی روانی	۶/۴۰	۲/۲۰۱	-۰/۵۳۵	-۰/۵۹۰
سرذوق بودن	۲/۸۹	۱/۵۱۰	۰/۱۲۰	-۰/۵۴۰
احساس زیبایی شناختی	۷/۶۲	۲/۴۲۳	-۰/۴۴۱	-۰/۵۲۵
خودکارآمدی	۵/۵۴	۲/۴۰۰	-۰/۰۰۱	-۰/۳۳۸
امیدواری	۲/۹۰	۱/۲۲۷	-۰/۱۵۲	۰/۰۵۱
شادکامی	۴۳/۱۳	۱۴/۰۳۱	-۰/۴۱۷	۰/۲۲۶
راستگویی	۴۴/۵۶	۹/۰۳۲	-۱/۸۲۲	۱/۵۸۸
بخشش	۱۴/۴۱	۳/۳۸۸	-۱/۰۹۹	۱/۴۹۵
دلسوزی	۱۳/۸۳	۳/۱۳۵	-۱/۰۰۶	۲/۰۲۴
هوش اخلاقی	۷۲/۸۰	۱۴/۵۰۳	-۱/۷۷۱	۱/۹۷۵
تفکر خلاق	۷۰/۸۳	۱۲/۵۵۱	-۱/۷۹۶	۲/۴۶۳

نتایج جدول شماره ۲ نشان می‌دهد که روابط بین متغیرهای پیش‌بین، ملاک و میانجی معنادار و مثبت است.

جدول ۲- ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش

متغیر												
خودپنداره	۱											
رضایت از زندگی	٭۰/۶۸۴	۱										
آمادگی روانی	٭۰/۸۰۷	٭۰/۵۹۲	۱									
سرذوق بودن	٭۰/۷۴۱	٭۰/۵۶۰	٭۰/۶۴۲	۱								
زیبایی شناختی	٭۰/۸۰۹	٭۰/۵۸۸	٭۰/۶۹۶	٭۰/۶۶۶	۱							
خودکارآمدی	٭۰/۷۹۴	٭۰/۶۱۸	٭۰/۷۲۷	٭۰/۶۴	٭۰/۷۲۸	۱						
امیدواری	٭۰/۶۹۵	٭۰/۵۲۹	٭۰/۶۱۵	٭۰/۶۱۶	٭۰/۶۶۱	٭۰/۶۵۷	۱					
شادکامی	٭۰/۹۵۶	٭۰/۷۵۶	٭۰/۵۶۱	٭۰/۸۰۲	٭۰/۸۷۷	٭۰/۸۷۷	٭۰/۷۶۹	۱				
راستگویی	٭۰/۴۵۲	٭۰/۴۰۴	٭۰/۴۹۳	٭۰/۳۱۰	٭۰/۴۳۴	٭۰/۴۳۵	٭۰/۴۵۶	٭۰/۴۹۶	۱			
بخشش	٭۰/۵۵۴	٭۰/۴۵۴	٭۰/۵۲۳	٭۰/۴۵۴	٭۰/۵۲۶	٭۰/۵۵۳	٭۰/۵۰۵	٭۰/۵۹۷	٭۰/۸۰۷	۱		
دلسوزی	٭۰/۴۰۵	٭۰/۲۴۷	٭۰/۳۶۶	٭۰/۲۷۲۲	٭۰/۳۵۵	٭۰/۴۵۱	٭۰/۳۵۲	٭۰/۴۲۶	٭۰/۷۵۴	٭۰/۷۲۲	۱	
هوش اخلاقی	٭۰/۴۹۹	٭۰/۴۱۷	٭۰/۵۰۸	٭۰/۳۵۸	٭۰/۴۷۰	٭۰/۴۹۸	٭۰/۴۷۸	٭۰/۵۴۰	٭۰/۹۷۴	٭۰/۸۹۲	٭۰/۸۵۵	۱
تفکر خلاق	٭۰/۴۷۵	٭۰/۳۴۵	٭۰/۴۱۲	٭۰/۳۲۸	٭۰/۳۹۴	٭۰/۳۴۳	٭۰/۳۷۶	٭۰/۴۶۲	٭۰/۵۷۷	٭۰/۷۲۳	٭۰/۵۱۱	٭۰/۵۹۲

(٭) معنا داری در سطح ۰/۰۱

پس از ارزیابی مفروضه‌ها، چگونگی برازش مدل ساختاری با داده‌ها با استفاده از روش مدل‌یابی معادلات ساختاری، نرم افزار AMOS و برآورد بیشینه احتمال بررسی شد. در مدل ساختاری فرض شده بود که تفکر خلاق با نقش واسطه‌ای هوش اخلاقی بر شادکامی دانشجویان اثر دارد. جدول ۳ شاخص‌های برازندگی مدل ساختاری را نشان می‌دهد که مشاهده می‌شود شاخص کای دو بهنجار شده کوچکتر از ۳ یعنی ۲/۳۳۸ است و شاخص‌های (RMSEA)، (GFI) و (CFI) برابر با ۰/۰۶۸، ۰/۹۰۹ و ۰/۹۰۵ قرار دارند. همان‌گونه که مندرجات جدول نشان می‌دهد شاخص‌های برازش مدل ساختاری نشانگر برازش مناسب مدل است. تمام شاخص‌های مدل در محدوده پذیرش مدل قرار دارند، بنابراین ساختار مدل فرضی پژوهش در شکل شماره ۱ مورد تأیید می‌باشد.

جدول ۳- نتایج شاخص‌های برازندگی مدل ساختاری

شاخص‌های برازش	حد مجاز	مقدار به دست آمده	نتیجه گیری
$\chi 2$	مقدار P بزرگتر از ۰/۰۵	P=۰/۰۰۱ ،$\chi 2$=۶۴/۲۳۱	قبول؛ با کای دو بهنجار شده
$\chi 2/df$	کوچکتر از ۳	۲/۳۳۸	مورد قبول
RMSEA	کوچکتر از ۰/۰۸	۰/۰۶۸	مورد قبول
SRMR	کوچکتر از ۰/۰۸	۰/۰۷۱	مورد قبول
GFI	بزرگتر از ۰/۹۰	۰/۹۰۹	مورد قبول
CFI	بزرگتر از ۰/۹۰	۰/۹۰۵	مورد قبول
IFI	بزرگتر از ۰/۹۰	۰/۹۰۱	مورد قبول

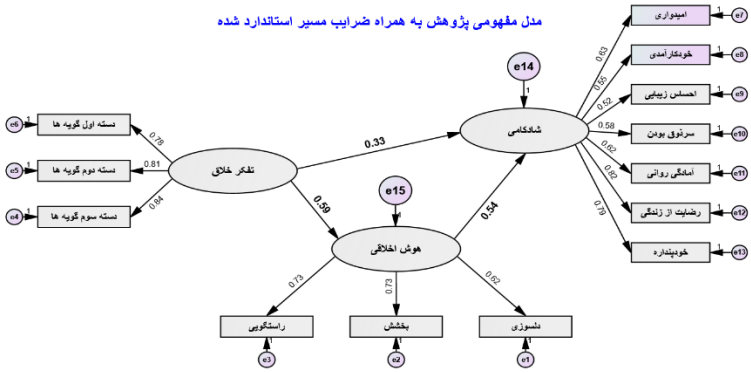

شکل ۱- پارامترهای استاندارد در مدل ساختاری پژوهش

در جدول شماره ۴ ضرایب مسیر رابطه مستقیم متغیرهای مکنون و معنی‌داری پارامترهای برآورد شده است که نتایج آن نشان می‌دهد که رابطه مستقیم تفکر خلاق بطور مثبت و مستقیم با ضریب استاندارد بتا (P= ۰/۰۰۱ و Beta=۰/۳۳۲) در شادکامی دانشجویان معنادار است. رابطه مستقیم هوش اخلاقی بطور مثبت و مستقیم با ضریب استاندارد بتا (P= ۰/۰۰۱ و Beta=۰/۵۴۰) در شادکامی دانشجویان معنادار است. رابطه مستقیم تفکر خلاق بطور مثبت و مستقیم با ضریب استاندارد بتا(P= ۰/۰۰۱ و Beta=۰/۵۹۲) در هوش اخلاقی دانشجویان معنادار است.

جدول ٤- ضرایب مسیر رابطه مستقیم متغیرهای مکنون و معنی‌داری پارامترهای برآورد شده

متغیر مستقل		متغیر وابسته	ضریب Beta	ضریب B	خطا	ارزش t	معناداری
تفکر خلاق	<---	شادکامی	۰/۳۳۲	۰/۳۵۴	۰/۰۶۷	۵/۳۱۳	۰/۰۰۱
هوش اخلاقی	<---	شادکامی	۰/۵۴۰	۰/۵۲۳	۰/۰۵۶	۹/۲۸۶	۰/۰۰۱
تفکر خلاق	<---	هوش اخلاقی	۰/۵۹۲	۰/۶۸۴	۰/۰۶۴	۱۰/۶۰۸	۰/۰۰۱

جدول شماره ۵ نشان می‌دهد که نقش واسطه‌ای هوش اخلاقی در رابطه بین تفکر خلاق با شادکامی دانشجویان، بطور مثبت با اندازه اثر استاندارد ۰/۳۱۸ در سطح آلفای کمتر از یک صدم (P=۰/۰۰۵) معنی‌دار است. به بیان دیگر تفکر خلاق از طریق هوش اخلاقی بر شادکامی دانشجویان اثر غیرمستقیم دارد.

جدول ۵- نتایج آزمون بوت استرپ برای تعیین نقش واسطه‌ای هوش اخلاقی در رابطه تفکر خلاق با شادکامی دانشجویان

متغیر مستقل	متقیر میانجی	متغیر وابسته	نمونه مجدد	خطای برآورد	انداز اثر	معناداری
تفکر خلاق	هوش اخلاقی	شادکامی	۲۰۰۰	۰/۰۷۴	۰/۳۱۸	۰/۰۰۵

بحث

این پژوهش با هدف تدوین الگوی ساختاری شادکامی براساس مهارت تفکر خلاق با نقش واسطه‌ای هوش اخلاقی در دانشجویان انجام شده است. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش نشان داد الگوی ساختاری پژوهش از برازش مناسب برخوردار است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که تفکر خلاق بر شادکامی دانشجویان اثر مستقیم دارد. نتایج با پژوهش‌های جردن (Jordan) و همکاران (۲۰۲۳) (۲)، ژو (Zhu) و همکاران (۲۰۲۴) (۱۰) و دوبس (Dubec) و همکاران (۲۰۲۵) (۱۷) همسو می‌باشد. در تبیین این یافته پژوهش می‌توان بیان نمود عوامل مختلفی با شادکامی دانشجویان دارای ارتباط و رابطه هستند و می‌تواند بر شاد زیستن و احساس نشاط آنان در زندگی و تحصیل اثرگذار باشند. از جمله عواملی که نقش مهمی در شادکامی دانشجویان و احساس نشاط آنان دارد خلاقیت و تفکر خلاقانه آنان است زیرا خلاقیت سبب کسب موفقیت‌های تحصیلی شده و دست‌یابی به موفقت اثرات مثبتی بر روحیه فردی و نشاط آنان دارد. مطالعه دوبس (Dubec) و همکاران (۲۰۲۵) بیانگر این است که فعالیت‌های خلاقانه دانشجویان و احساساتی که در این زمینه تجربه می‌کنند سبب شادی آنان می‌شود (۱۷). از این رو تفکر خلاق و خلاقیت که در رشد و توسعه همه جانبه‌ی زندگی انسان نقش مهمی دارد (۷). به رشد و پیشرفت دانشجویان کمک کرده و این امر سبب روحیه شاد و سرزندگی در آنان می‌شود. همچنین تفکر خلاق در دانشجویان و داشتن فکر واگرا که سبب توقف آنان در حل مسائل و مشکلات نمی‌شود و آنان را قادر می‌سازد تا به شکل پویا مسیر موفقیت را طی نمایند سبب شادکامی آنان می‌شود. زیرا احساس شادکامی زمینه‌ای از عواطف مثبت مانند رضایت، خشنودی، لذت و کام جویی دارد که می‌تواند حاصل موفقیت‌های فرد باشد (۲۳). از این رو فردی که ثبات عاطفی دارد، ارزشی، اخلاق‌مدار، هدفمند و وفادار است، همچنین، وظایف مشخص، هنجارهای فرهنگی و حس نوع دوستی دارد (۲۱). این خصوصیات باورهای مثبت او را تقویت می‌کند و در نتیجه، زمینه بروز شادکامی را افزایش می‌دهد. شادکامی زمانی به دست می‌آید که فعالیت‌های فرد، بیشترین همگرایی را با ارزش‌های مورد قبول وی داشته باشد، بنابراین فرد درباره زندگی خود یک قضاوت کلی می‌کند، یعنی تجارب پیشین را ارزیابی و فعالیت‌های آینده خود را پیش‌بینی می‌کند (۱۹). اگر نتایج به دست آمده از این خودسنجی مثبت باشد، فرد احساس شادکامی خواهد کرد، از آنجا که افراد خلاق خود را در تغییر شرایط، حل مسائل و به اجرا درآوردن طرح‌های ابداعی در زمان بروز مشکلات توانا می‌پندارند، شادکامی آنها به طور قابل ملاحظه‌ای افزایش می‌یابد. افراد خلاق تصور قوی از خلاق بودن خود دارند، به توانایی‌ها و مهارت‌های خود اعتماد دارند، آنها ریسک‌پذیری و پشتکار دارند، بنابراین نتایج به دست آمده از خودسنجی، جزء رشد شادکامی نتیجه‌ای در بر نخواهد داشت (۲۴).

یافته دیگر پژوهش نشان داده است که تفکر خلاق از طریق هوش اخلاقی بر شادکامی اثر غیرمستقیم دارد. نتایج با پژوهش‌های لمبرت (Lambert) و همکاران (۲۰۲۱) (۱۸)، احمدمطلقی (Ahadmotlaghi) و همکاران (۲۰۲۴) (۱) و ان (Yan) و همکاران (۲۰۲۱) (۱۹) همسو می‌باشد. در تبیین این یافته پژوهش می‌توان گفت هوش اخلاقی نقش مهمی در بهبود شادکامی دانشجویان دارد. احساس شادکامی اگرچه تا حد زیادی به شرایط فردی بستگی دارد اما تأثیر عوامل اخلاقی

در ظهور یا افول آن بسیار پررنگ‌تر است. هوش اخلاقی می‌تواند گستره و ژرفای توانمندی‌های فکری و عاطفی را در همه مراحل و ابعاد زندگی نمایان کند و نیکی و نیک خویی را پدید آورد، لذا هوش اخلاقی می‌تواند به عنوان زیربنای قضاوت فرد درباره خود و سازماندهی ارزشی به موقعیت خود، نقشی اساسی را در زمینه‌های گوناگون به ویژه ارتقا و تأمین شادکامی و خلق مثبت که سلامت روان یکی از نشانه‌های آن محسوب می‌گردد ایفا نماید (۱۳). از این رو هوش اخلاقی نه تنها بستر مناسبی برای ایجاد شادکامی در دانشجویان فراهم می‌آورد، بلکه به تقویت و توسعه تفکر خلاق در آنان نیز کمک می‌کند.

طبق نظر لنیک و کی‌یل (۲۰۰۵) تفکر خلاق زمانی مؤثر می‌شود که با هوش اخلاقی هم‌سو باشد. دانشجو می‌تواند مسائل را از زوایای گوناگون ببیند، راه‌حل‌های نو و کارآمد ارائه کند و در عین حال اصول صداقت، انصاف و همدلی را در فرایند ایده‌پردازی رعایت کند. این هم‌پوشانی خلاقیت و اخلاق، اعتماد و همبستگی در گروه‌های یادگیری را تقویت می‌کند و تصمیم‌گیری‌های مبتنی بر ارزش‌های اخلاقی فضای آموزشی را امن‌تر و حمایتی‌تر می‌سازد. نتیجه این رویکرد، افزایش احساس خودمختاری و شایستگی در دانشجو و نیز معنای عمیق ارتباط با دیگران است که به رفاه، رضایت تحصیلی و در نهایت شادکامی منجر می‌شود (۱۶). افرادی که تمایل بیشتری به رفتارهای اخلاقی و همدلانه دارند، از شادکامی بالاتری برخوردار هستند. بوربا هوش اخلاقی را ظرفیت و توانایی درک درست از خلاف، داشتن اعتقادات اخلاقی قوی، عمل به آنها و رفتار در جهت صحیح و درست می‌داند که از ویژگی‌های اساسی یاری دهنده انسان برای تبدیل شدن به یک انسان خوب و شایسته است (۴). از این رو هوش اخلاقی بر رفتار شخصی و حرفه‌ای دانشجویان اثرگذار بوده و وظایف و مسئولیت‌های اخلاقی آنها را به صورت فردی در جامعه و در حرفه خودشان مشخص می‌کند (۵). که این امر می‌تواند سبب احساس رضایت و اطمینان خاطر از عملکرد و رفتار حرفه‌ای آنان باشد و موجب احساس شادی و شادکامی آنان گردد (۱۹).

نتیجه‌گیری

نتایج پژوهش نشان داد که تفکر خلاق، هم به‌صورت مستقیم و هم از طریق هوش اخلاقی، در افزایش شادکامی دانشجویان نقش مؤثری دارد. بر این اساس، پرورش توانایی تفکر خلاق در کنار تقویت مؤلفه‌های هوش اخلاقی می‌تواند زمینه‌ساز ارتقای نشاط، رضایت از زندگی و بهزیستی روان‌شناختی دانشجویان باشد. بنابراین، توجه به آموزش مهارت‌های خلاقانه و تقویت ارزش‌های اخلاقی در برنامه‌های آموزشی دانشگاه‌ها، می‌تواند راهبردی مؤثر برای بهبود شادکامی و ارتقای کیفیت زندگی دانشجویان محسوب شود.

محدودیت‌ها

پژوهش حاضر نیز مانند سایر پژوهش‌ها محدودیت‌هایی دارد که از جمله می‌توان به محدود بودن پژوهش به جامعه‌ای خاص اشاره نمود، این پژوهش در جامعه آماری دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد مراکز دانشگاه پیام‌نور استان تهران انجام شد لذا تعمیم یافته‌های آن به دانشجویان سایر مقاطع و دیگر دانشگاه‌های کشور و دانش آموزان دشوار است. همچنین متغیرهایی از قبیل وضعیت اقتصادی، سطوح فرهنگی و اجتماعی دانشجویان کنترل نشد؛ لذا در تعمیم نتایج باید با احتیاط عمل کرد.

پیشنهادات

در مجموع، باتوجه به یافته‌های این پژوهش پیشنهاد می شود که، در پژوهش‌های آتی در جامعه آماری دیگر و همراه با خودگزارش‌دهی آزمودنی‌ها و یا مصاحبه انجام شود. همچنین پیشنهاد می‌شود با توجه به اثر مستقیم و غیرمستقیم تفکر خلاق در بهبود و ارتقاء شادکامی دانشجویان، از طریق کارگاه‌های آموزشی، دانشجویان را با مهارت تفکر خلاق آشنان نموده

و ضمن تقویت روحیه خلاقیت در آنان، در جلسات هم‌اندیشی دانشجویی در سطح دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی به این امر توجه ویژه شود. علاوه بر این پیشنهاد می‌شود با توجه به اهمیت هوش اخلاقی در شادکامی دانشجویان، از طریق برنامه‌های آموزشی و برگزاری کارگاه در جهت تقویت هوش اخلاقی دانشجویان اقدام شود.

ملاحظات اخلاقی

حامی مالی

این تحقیق هیچ بودجه‌ای دریافت نکرده است.

مشارکت نویسندگان

مفهوم‌پردازی، مهشید ایزدی؛ روش‌شناسی، عباسعلی مدبر؛ تحلیل داده‌ها، مهشید ایزدی؛ انجام پژوهش، حسین زارع؛ گردآوری و مدیریت داده‌ها، مهشید ایزدی؛ نگارش پیش‌نویس اولیه، مهشید ایزدی؛ نظارت، هاجر تارویردی زاده؛ مدیریت پروژه، مهشید ایزدی.

تعارض منافع

بنابر اظهار نویسنده، این مقاله تعارض منافع ندارد.

تشکر و قدردانی

نویسندگان مراتب قدردانی صمیمانه خود را از تمامی شرکت‌کنندگان و همکاران به‌دلیل مشارکتشان در تمامی مراحل این پژوهش ابراز می‌کنند.

References

1. Ahadmotlaghi E., Vala R., Chenari A. Evaluation of the curriculum of the second secondary course in order to cultivate creative thinking. Scientific Journal. 2024;13(2):537–553. (In Persian). doi: 10.22034/jgeoq.2024.266700.2891
2. Jordan W. Philosophisch-psychiatrische Reflexionen zur Liebe. Psychiatr Prax. 2023;50(S 01):S7-S14. German. doi: 10.1055/a-2055-8857
3. Ye J. Sowing the seeds of happiness, personal values, and creative behavior: The role of CSR perception in hospitality services. Acta Psychol (Amst). 2025;260:105457. doi: 10.1016/j.actpsy.2025.105457
4. Mazza A, Dal Monte O, Schintu S, Colombo S, Michielli N, Sarasso P, et al. Beyond alpha-band: The neural correlate of creative thinking. Neuropsychologia. 2023;179:108446. doi: 10.1016/j.neuropsychologia.2022.108446
5. Thabane A, Busse JW, Sonnadara R, Bhandari M. Investigating divergent thinking and creative ability in surgeons (IDEAS): a survey protocol. BMJ Open. 2023;13(4):e069873. doi: 10.1136/bmjopen-2022-069873
6. Malthouse E, Liang Y, Russell S, Hills T. The influence of exposure to randomness on lateral thinking in divergent, convergent, and creative search. Cognition. 2022;218:104937. doi: 10.1016/j.cognition.2021.104937
7. Hyusein G, Göksun T. The creative interplay between hand gestures, convergent thinking, and mental imagery. PLoS One. 2023;18(4):e0283859. doi: 10.1371/journal.pone.0283859

8. Kokabian L., Abdolahi N., Abbasi B. The Effectiveness of Critical Thinking Training on Academic Self-Efficacy, Creativity, and Academic Achievement Motivation of Students. Educational Management - Health Sciences. 2025;2(3):29–41 (In Persian). doi: 10.22034/edus.2025.553078.1042
9. Tayyebi Sani S. M., Rouhani A. Examining the Impact of Psychological Well-Being on the Professional Performance of Physical Education Teachers. Educational Management - Health Sciences. 2025;2(1):13–23 (In Persian). doi: 10.22034/edus.2025.227340
10. Zhu X, Luchetti M, Aschwanden D, Sesker AA, Stephan Y, Sutin AR, et al. The Association between Happiness and Cognitive Function in the UK Biobank. Curr Psychol. 2024;43(2):1816-1825. doi: 10.1007/s12144-023-04446-y
11. Goulet-Pelletier JC, Gaudreau P, Cousineau D. Is perfectionism a killer of creative thinking? A test of the model of excellencism and perfectionism. Br J Psychol. 2022;113(1):176-207. doi: 10.1111/bjop.12530
12. Munir A, Awan OA. Creative Thinking: Its Importance and How to Cultivate It. Acad Radiol. 2022;29(10):1610-1612. doi: 10.1016/j.acra.2021.06.001
13. Kenett YN, Beaty RE. On semantic structures and processes in creative thinking. Trends Cogn Sci. 2023;27(11):979-980. doi: 10.1016/j.tics.2023.07.011
14. Lorusso L, Lee JH, Worden EA. Design Thinking for Healthcare: Transliterating the Creative Problem-Solving Method Into Architectural Practice. HERD. 2021;14(2):16-29. doi: 10.1177/1937586721994228
15. Cancer A, Iannello P, Salvi C, Antonietti A. Executive functioning and divergent thinking predict creative problem-solving in young adults and elderlies. Psychol Res. 2023;87(2):388-396. doi: 10.1007/s00426-022-01678-8
16. Bellaiche L, Faul L, LaBar KS. Creative and depressive profiles shape divergent thinking in emotion regulation idea generation. Sci Rep. 2025;16(1):2530. doi: 10.1038/s41598-025-32365-4
17. Dubec L, Gerver CR, Dennis NA, Beaty RE. Enhancing creative divergent thinking in older adults with a semantic retrieval strategy. Neuropsychol Dev Cogn B Aging Neuropsychol Cogn. 2025;32(3):449-458. doi: 10.1080/13825585.2024.2414855
18. Lambert S, Mischler D, Windolf M, Regazzoni P, Dell'Oca AF, Gueorguiev B, Varga P. From creative thinking to scientific principles in clinical practice. Injury. 2021;52(1):32-36. doi: 10.1016/j.injury.2020.09.036
19. Yan T, Zhuang K, He L, Liu C, Zeng R, Qiu J. Left temporal pole contributes to creative thinking via an individual semantic network. Psychophysiology. 2021;58(8):e13841. doi: 10.1111/psyp.13841
20. Salajegheh A. The Relationship Between Mindfulness and Psychological Well-Being Among High School Students in Kerman. Educational Management - Health Sciences. 2025;2(3):42–51 (In Persian).. doi: 10.22034/edus.2025.555631.1047
21. Khalil R, Brüne M. Adaptive Decision-Making "Fast" and "Slow": A Model of Creative Thinking. Eur J Neurosci. 2025;61(5):e70024.. doi: 10.1111/ejn.70024
22. Lorenz L, Bush E. Critical and Creative Thinking and Photovoice: Strategies for Strengthening Participation and Inclusion. Health Promot Pract. 2022;23(2):274-280. doi: 10.1177/15248399211055714
23. Colautti L, Magenes S, Rago S, Camerin S, Zanaboni Dina C, Antonietti A, et al. Creative thinking in Tourette's syndrome: A comparative study of patients and healthy controls. J Clin Exp Neuropsychol. 2023;45(5):482-497. doi: 10.1080/13803395.2023.2251644
24. Yang Z, Hung IW. Creative thinking facilitates perspective taking. J Pers Soc Psychol. 2021;120(2):278-299. doi: 10.1037/pspa0000259.